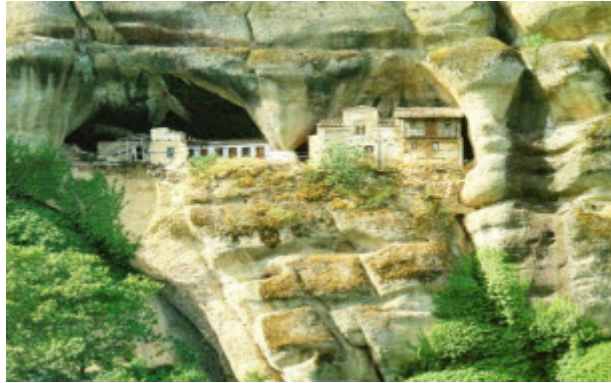

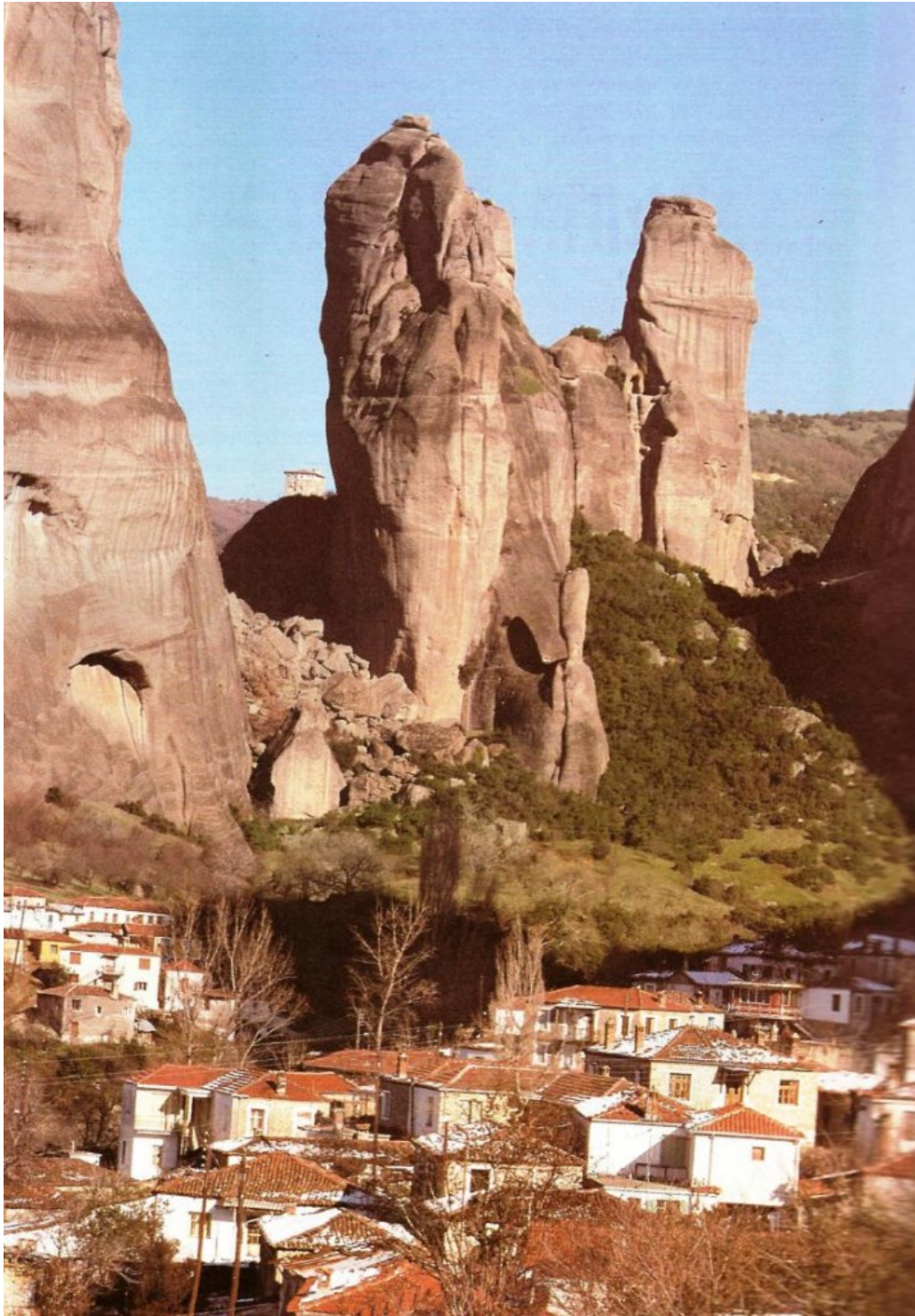
4 Δεκεμβρίου 2011

Καλαμπάκα - Καστράκι - Μετέωρα

Αφιέρωμα / Μετέωρα

Δημήτριος Ζ. Σοφιανός, Ομότ. Καθηγητής Ιστορικού Τμήματος Ιονίου Πανεπιστημίου († 2008)

Το χωριό Καστράκι με τους βράχους των Μετεώρων

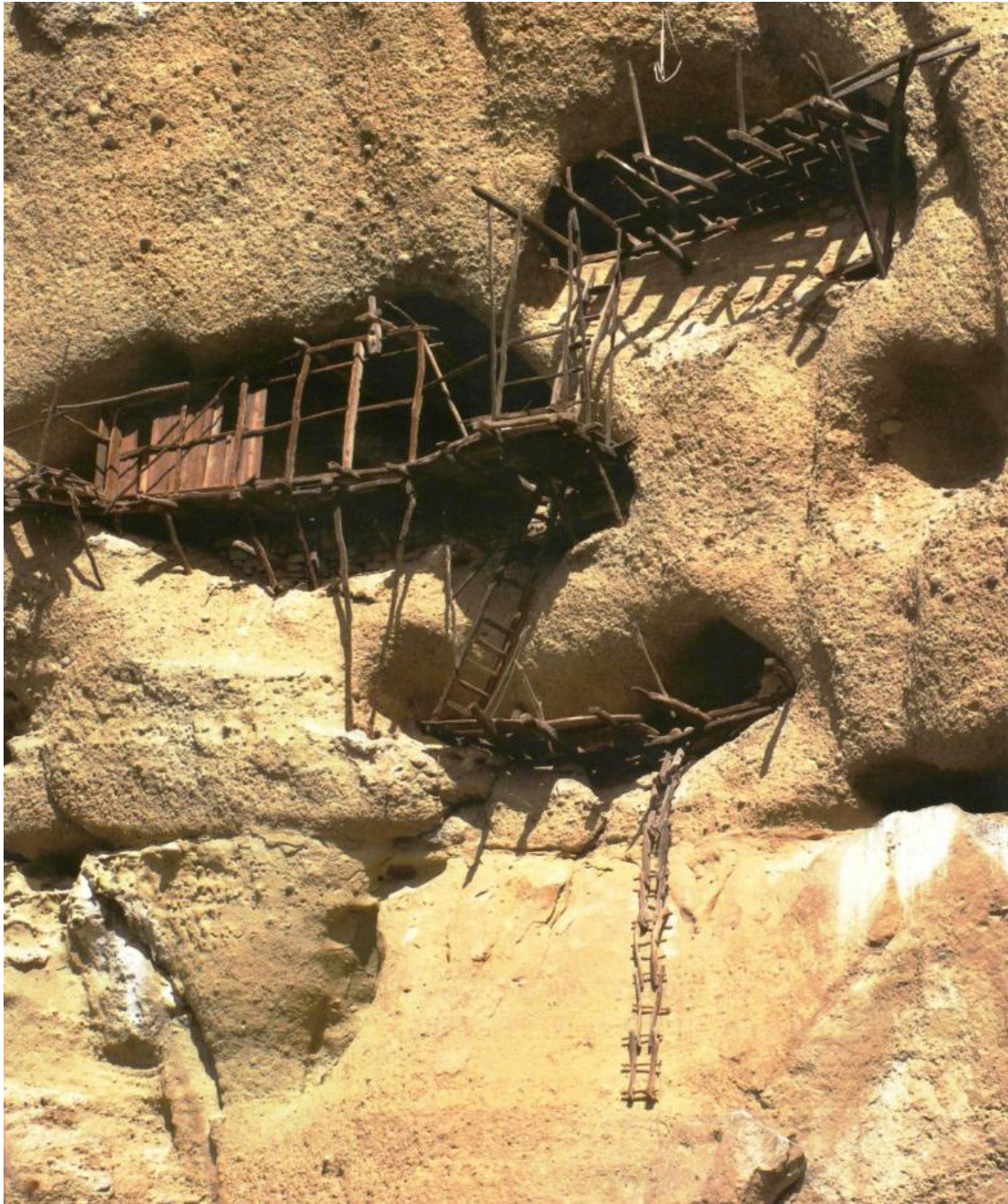
Ανάμεσα στον Πηνειό ποταμό και στους γιγάντιους μετεωρίτικους βράχους, ακοίμητους και σιωπηλούς φρουρούς με τη μουντόχρωμη θωριά τους, απλώνεται η πόλη της Καλαμπάκας. Στην ίδια περίπου θέση, κατά την άποψη των ειδικών, βρισκόταν το αρχαίο Αιγίνιον.

Στους μεσαιωνικούς χρόνους η πόλη ονομαζόταν Σταγοί. Για την ετυμολογία του ονόματος αυτού έχουν προταθεί διάφορες ερμηνείες. Η περιώνυμη επισκοπή Σταγών είναι γνωστή ήδη από τον 9^ο αιώνα. Το 1900 συγχωνεύθηκε με την επισκοπή Τρίκκης και έτσι δημιουργήθηκε η σημερινή Μητρόπολις Τρίκκης και Σταγών. Τη μεσαιωνική επωνυμία των Σταγών έφερε και η πρώτη οργανωμένη, κατά τον 15^ο/16^ο αιώνα, μοναστική κοινότητα («σκήτη») των μετεωριτών ερημιτών και ασκητών.

Σε τουρκικό απογραφικό κατάστιχο των ετών 1454/55 η πολίχνη των Σταγών (Istagos) αναφέρεται παράλληλα και επεξηγείται ως η «φημισμένη Qualabaqqağa», ονομασία που στα τουρκικά σημαίνει «ο βράχος με τις κουκούλες των μοναχών». Φαίνεται ότι η ονομασία Καλαμπάκα χρησιμοποιήθηκε ήδη από την εποχή του σουλτάνου Βαγιαζίτ Α', μετά την τουρκική κατάκτηση της Θεσσαλίας (1393/ 94). Επομένως δεν είναι σωστή η άποψη που επικρατεί μέχρι σήμερα ότι η βυζαντινή πόλη των Σταγών μετονομάστηκε σε Καλαμπάκα στους τελευταίους αιώνες της Τουρκοκρατίας.

Η προνομιακή της γεωγραφική θέση, στο πέρασμα προς τα στενά που ενώνουν τη Θεσσαλία με την Ήπειρο και με τη Μακεδονία, βοήθησε για να εξελιχθεί η πόλη στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, εκτός από πολυσύχναστο συγκοινωνιακό κόμβο, και σε σπουδαίο εμπορικό κέντρο με έντονη δραστηριότητα και ζωή. Σήμερα η Καλαμπάκα είναι ανεπτυγμένη μοντέρνα πόλη και διαθέτει όλα τα απαιτούμενα (σύγχρονα ξενοδοχεία, εστιατόρια κ.ά.) για την εξυπηρέτηση των χιλιάδων επισκεπτών και προσκυνητών των μοναστηριών των Μετεώρων. Στην πόλη υπάρχουν αρκετοί μεταβυζαντινοί ναΐσκοι, ορισμένοι από τους οποίους κοσμούνται και με ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες. Ο σημερινός μεγαλοπρεπής καθεδρικός ναός του Αγίου Βησσαρίωνος ανεγέρθηκε προς τιμήν του γνωστού αγίου μητροπολίτη Λαρίσης Βησσαρίωνος Β' (Μάρτ. 1527 - 13 Σεπτ. 1540), του ιδρυτή και κτίτορα της περιώνυμης Μονής Δουσίκου (στήν Πύλη των Τρικάλων), ο οποίος, έχοντας ως έδρα της μητρόπολής του τα Τρίκαλα και ως ορμητήριό του το μοναστικό καταφύγιο που ο ίδιος οικοδόμησε, ανέπτυξε σπουδαία εκκλησιαστική, κοινωνική και άλλη δράση στην περιοχή αυτή κατά τους δύσκολους εκείνους καιρούς.

Ασκητήρια ερημιτών στους μετεωρίτικους βράχους.

Με πρωτοβουλία, δαπάνες και δωρεές των μετεωρικών μονών Βαρλαάμ και Αγίου Στεφάνου, οικοδομήθηκε τελευταία επιβλητικός ναός προς τιμήν των οσίων κτιτόρων των μοναστηριών και όλων των μετεωριτών πατέρων γενικότερα.

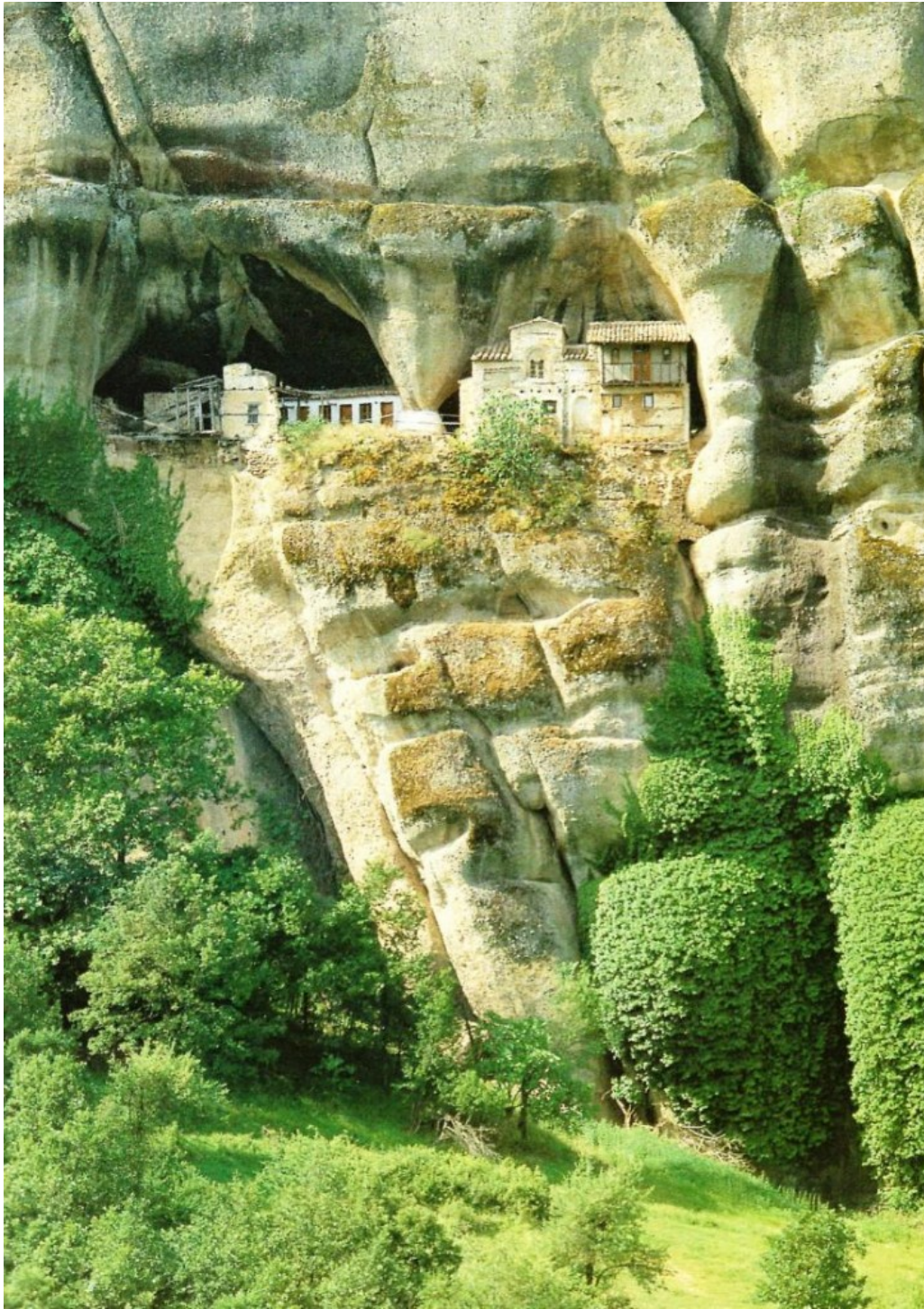
Το σημαντικότερο όμως μνημείο της Καλαμπάκας είναι ο περίφημος βυζαντινός ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στο βόρειο άκρο της πόλεως, στους πρόποδες ακριβώς του λίθινου δάσους των μετεωρικών βράχων. Επί αιώνες αποτελούσε τον καθεδρικό ναό της επισκοπής των Σταγών. Είναι μια ευρύχωρη μεγαλόπρεπη τρίκλιτη βασιλική με υπερυψωμένο το μεσαίο κλίτος.

Κτίστηκε, κατά την άποψη των ειδικών, τι ι΄ ή ια΄ αιώνα στη θέση παλαιοχριστιανικής βασιλικής, της οποίας έχουν αποκαλυφθεί τμήματα του ψηφιδωτού δαπέδου, με ναός ωραία διακόσμηση. Σε διάφορες όμως περιόδους, και ιδίως στο ιστ΄ και στο ιθ΄ αι., έγιναν αλλεπάλληλες προσθήκες και αλλαγές στο ναό, που αλλοίωσαν την αρχική του μορφή και μετέβαλαν τα κατασκευαστικά του στοιχεία.

Ο εσωνάρθηκας-λιτή επικοινωνεί με τρίβηλο άνοιγμα με τον κυρίως ναό, κατά το πρότυπο των παλαιοχριστιανικών βασιλικών. Τα κλίτη χωρίζονται μεταξύ τους με κίονες και με πεσσούς. Ο ναός καταλήγει ανατολικά, με το Ιερό του, σε τρεις ημικυκλικές κόγχες.

Στο ανατολικό άκρο του νότιου τοίχου, στο διακονικό, σώζονται πολύ ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες του ιβ΄ αιώνα (στηθάρια αγίων και ολόσωμοι άγιοι. Ο υπόλοιπος ναός τοιχογραφήθηκε, σύμφωνα με τη σχετική επιγραφή του, σχεδόν ολόκληρος, το 1573 από το μοναχό Νεόφυτο, γιο του διάσημου Κρητικού αγιογράφου Θεοφάνη Μπαθά-Στρελίτζα, και από τον ιερέα Κυριαζή, από τήν Κρήτη επίσης, επί επισκόπου Σταγών Ιωάσαφ και επί μητροπολίτη Λαρίσης Δανιήλ. Η πλούσια αυτή τοιχογράφηση, με εντυπωσιακές συνθέσεις και με μεμονωμένες μορφές αγίων, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό δείγμα της μεταβυζαντινής εκκλησιαστικής ζωγραφικής του τέλους του ιστ΄ αιώνα.

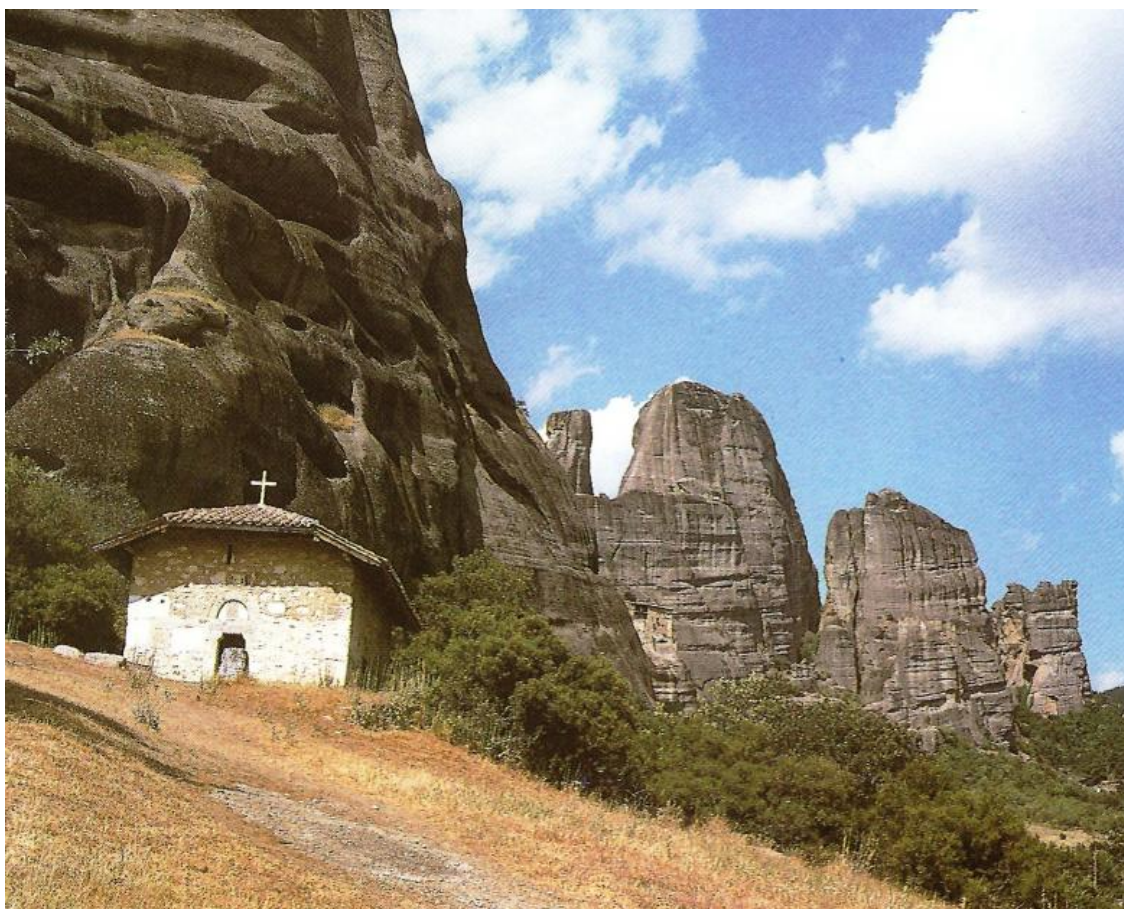
Η Ιερά Μονή Υπαπαντής, η οποία αρχικά ήταν αφιερωμένη στην Ανάληψη του Κυρίου και που σήμερα ανήκει στην Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου (Μεταμορφώσεως).

Πολύ κοντά στην Καλαμπάκα, στο δρόμο προς τα Μετέωρα, βρίσκεται το γραφικό χωριό Καστράκι, με τη χαρακτηριστική του παραδοσιακή ζωή και τις πλούσιες φυσικές του ομορφιές, τις οποίες ιδιαίτερα τονίζει και χρωματίζει το υποβλητικό τοπίο των θεόκτιστων βράχων της ισάγγελης μοναστικής πολιτείας.

Το Καστράκι συνδέθηκε στενά με την ιστορία του μετεωρικού μοναχισμού, αφού στην περιοχή αυτή τα μοναστήρια κατείχαν από αιώνες και καλλιεργούσαν τους πλούσιους αμπελώνες τους, όπως αναφέρεται (με το όνομα Qastiro) στο επίσημο τουρκικό απογραφικό κατάστιχο των ετών 1454/55. Στο ίδιο κατάστιχο μνημονεύονται οι φορολογικές ατέλειες και άλλα οικονομικά προνόμια πού, όπως φαίνεται, είχαν παραχωρηθεί στους μετεωρίτες μοναχούς για τήν αμπελοκαλλιέργεια ήδη από τον Βαγιαζίτ Α΄ στά χρόνια της τουρκικής κατάκτησης (1393/94).

Μετέωρα, Η μοναχοπολιτεία των Σταγών

Ο ναός της Παναγίας της Δούπιανης.

Τα Μετέωρα, η «Θηβαΐδα» των Σταγών, όπως εύστοχα αποκλήθηκαν, αποτελούν, μετά το Άγιον Όρος, το σημαντικότερο συμπαγές μοναστικό συγκρότημα του ελλαδικού χώρου.

Από τα τέλη του ια΄ ή από τις αρχές του ιβ΄ αιώνα είχε σχηματισθεί, όπως φαίνεται, στον χώρο των Μετεώρων μικρή ασκητική κυψέλη, η Σκήτη της Δούπιανης ή των Σταγών, με κέντρο λατρείας τον ναό της Θεοτόκου της Ζωοδόχου Πηγής στο Καστράκι, πού αποτελούσε και το «Κυριάκο» ή το

«Πρωτάτο» του μοναστικού συγκροτήματος, κατά τα αγιορείτικα πρότυπα.

Ο επικεφαλής της Σκήτης των Σταγών έφερε, μόνος αυτός, τον τίτλο του «πρώτου» και καθηγουμένου της Μονής της Θεοτόκου της Δούπιανης. Κατά τα μέσα του ιδ΄ αιώνα δεσπόζει με την μεγάλη δράση και ακτινοβολία της η επιβλητική μορφή του «πρώτου» της Σκήτης και καθηγουμένου της Μονής της Δούπιανης, ιερομόναχου Νείλου, ιδρυτή και κτίτορα, κατά την δεκαετία 1357/67, της Μονής της Υπαπαντής (αρχικά Αναλήψεως του Κυρίου) των Μετεώρων.

Περισσότερα από είκοσι μοναστήρια, σκαρφαλωμένα στους θεόκτιστους βράχους, κτισμένα κατά τον ιδ΄ αιώνα, συγκροτούσαν την αγία λιθόπολη των Μετεωριτών αναχωρητών. Με το καταλυτικό πέρασμα του χρόνου και τις χαλεπές περιστάσεις των καιρών, πολλά από αυτά ερειπώθηκαν και εγκαταλείφθηκαν.

Σήμερα, έξι μοναστήρια, πάνω στους μετεωρίτικους βράχους, άριστα οργανωμένα και με σεβασμό προς την παράδοση ανακαινισμένα, για εξακόσια και περισσότερα χρόνια συνεχίζουν αταλάντευτα, χωρίς διακοπή και παρεκκλίσεις, γνήσια και αυστηρή την μαρτυρία του Όρθόδοξου μοναχισμού.

Πηγές: ΜΕΤΕΩΡΑ, Η μοναχοπολιτεία των Σταγών, + Δημητρίου Ζ. Σοφιανού

Ομοτίμου Καθηγητή Ιστορικού Τμήματος Ιονίου Πανεπιστημίου

Τεύχος 26, Περιοδικό ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ, σελ.: 18-25

& ΜΕΤΕΩΡΑ Οδοιπορικό, + Δ.Ζ. Σοφιανού

Έκδοσις Ι.Μ. Μεγάλου Μετεώρου (Μεταμόρφωσις) 1990

<http://bit.ly/10ibCj5>